

УДК 159.923.2(043.2)

Яковицька Л.С.,
Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Питання соціально-психологічної адаптації особистості є актуальним для кожного етапу її розвитку, особливо воно є важливим в умовах стрімких змін на ринку праці. Рівень соціально-психологічної адаптації є індикатором рівня соціалізації особи, ступенем розвитку її соціальних здібностей і спроможності зайняти власне місце у системі соціальних, зокрема професійних, взаємовідносин. Однією із задач цього віку виступає потреба пристосування до умов ринку праці, їх прийняття та відповідне позиціонування себе.

Питанню адаптації студентів в умовах ВНЗ приділяється значна увага, але в більшості робіт розглядається процес адаптації студентів до навчання у ВНЗ (Т. Алексєєвої, Ю. Бохонкової, Н. Герасимової, В. Демченко, О. Кузнєцоваї, Л. Литвинової, Я. Синиці, І. Соколової та ін.) та майбутньої професії (В. Казміренко, Л. Помиткіної). В нашому дослідженні ми зосереджуємося на питанні соціально-психологічної адаптації випускників вишів до ринку праці.

На основі викладеного, **завданням** дослідження було емпіричне вивчення взаємозв'язку показників соціально-психологічної адаптації і життєстійкості особи.

Для оцінки рівня соціально-психологічної адаптації студентів вишів ми використали методiku дослідження соціально-психологічної адаптації (СПА), запропоновану К. Роджерсом і Р. Даймонд. Загальний аналіз емпіричного матеріалу за цією методикою показав, що високий рівень адаптованості мають 97% юнаків і 62% дівчат, решта мають нормальний рівень адаптованості.

За шкалою «Прийняття-неприйняття себе», нормальний рівень прийняття у 33% юнаків і 46% дівчат, решта високий рівень. Тобто всі респонденти з великою довірою ставляться до себе, власних дій, вважають власну особистість цілісною та унікальною. Тому у діяльності і спілкуванні сучасна молодь має менше самообмежень, не завжди намагається справджувати очікування оточуючих, а діє відповідно власним намірам, але які відповідають як зовнішньому, так і внутрішньому критеріям соціально-психологічної адаптації. Показники неприйняття себе мають гендерні відмінності нормальний рівень у 100% дівчат і 60% юнаків, решта юнаків мають рівень неприйняття нижчий за норму. Таким юнакам притаманне позитивне самоставлення, здатність виділяти у власній особистості значну кількість переваг у порівнянні з недоліками. Такі

II Міжнародна науково-практична конференція ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

особи часто зберігають позитивне самоприйняття та самоповагу не зважаючи на результати діяльності і вплив зовнішніх факторів. Відносно низькі показники неприйняття себе серед юнаків можна пояснити здебільшого незадоволеністю теперішнім власним статусом в соціумі. Юнаки усвідомлюють низьку значущість своєї діяльності, визнають власну професійну неефективність. Незадоволені собою, результатами своїх дій, не бачать перспективи власного професійного успіху.

Обидві групи показали високий рівень прийняття інших, і у групі дівчат, і у групі юнаків всі респонденти виявляють безумовне поважливе та прихильне ставлення до партнерів по спілкуванню. Також респонденти обох груп мають високий рівень емоційного комфорту: такий стан суб'єктивного, внутрішнього благополуччя забезпечує оптимальні можливості для ефективної взаємодії з іншими у процесі пошуку роботи, дозволяє вільно реалізовувати свої індивідуальні ресурси.

Певні відмінності були у сприйнятті емоційного дискомфорту, дівчата рідше переживають емоційний дискомфорт, у 31% досліджуваних такі переживання нижчі за норму. Значимі відмінності дівоча група показала і щодо внутрішнього контролю, який є вищим понад норму у 58% опитаних і відповідно у 10% юнаків.

Таким чином, і дівчата, і юнаки мають достатньо високий рівень суб'єктивного контролю щодо власного життя та оцінюють свої надбання і негаразди як результат їх власних дій. Вважають, що вони здатні і зобов'язані керувати змінами, відчувають власну відповідальність за те, як складається їхнє життя в цілому, сподіваються досягати власні цілі в процесі життєдіяльності.

Показники по шкалах домінування, підлеглості вказують на прийнятність або неприйнятність для особи контролю та можливого психологічного тиску з боку її безпосереднього керівника або референтної групи, наявність або відсутність орієнтації на підкорення або опір керівникові, виробничої групи при виконанні будь-якої роботи. Ступінь підлеглості юнаків вище ніж у дівчат. Бажання домінувати відповідно вище у дівчат.

Для додаткового обґрунтування висновків дослідження була проведена математична обробка первинних матеріалів.

Багатомірне кореляційне дослідження для перевірки гіпотези про зв'язок психологічних складових процесу адаптації дівчат показало, що існує значущий позитивний кореляційний зв'язок між інтегральним показником адаптації та інтегральними показниками самосприйняття ($r=0,57$), прийняття інших ($r=0,69$), емоційним комфортом ($r=0,85$), інтегральністю ($r=0,77$). Значущий позитивний зв'язок є між інтегральним показником адаптації і властивістю особистості життєстійкістю ($r=0,5$), залученістю до діяльності ($r=0,52$). Негативний

II Міжнародна науково-практична конференція ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

кореляційний зв'язок існує між показником адаптації і шкалою неприйняття інших ($r=-0,87$), шкалою емоційного дискомфорту ($r=-0,89$), зовнішнього контролю ($r=-0,93$), ескапізмом ($r=-0,56$). Тобто прийняття себе та інших, залученість до діяльності і її контрольованість, бажання розвиватися сприяють швидкій адаптації до мінливих умов. Неприйняття себе та інших, погані настрої, заглибленість у власні переживання, бажання уникнути актуальних проблем негативно впливають на здатність до адаптації.

Аналіз зв'язку інтегральних показників процесу адаптації юнаків показав значущий кореляційний зв'язок між показником адаптації та інтегральними показниками самосприйняття ($r=0,78$), емоційним комфортом ($r=0,67$), інтегральністю ($r=0,61$). На рівні статистичної тенденції простежується зв'язок між показником адаптації і життєстійкістю ($r=0,23$), інтегральним показником прийняття інших ($r=0,24$). Негативний кореляційний зв'язок існує між коефіцієнтом адаптації і ескапізмом ($r=-0,56$), шкалою емоційного дискомфорту ($r=-0,75$), спрямованістю особи на себе ($r=-0,5$). У вибірці юнаків на відміну від дівчат не було встановлено позитивного зв'язку між ступенем соціально-психологічної адаптації і залученістю до діяльності, зв'язок з інтегральним показником прийняття інших значно слабше, а що до окремих показників прийняття і неприйняття інших він є взагалі від'ємним. Тобто адаптація юнаків не так тісно як у дівчат пов'язана зі специфікою оточення, їм притаманна більша закритість і інтровертованість. Опосередковано це підтверджується тим, що у юнаків не простежується зв'язок між адаптацією і намірами пізнавати себе.

Порівнюючи інтегральні показники адаптації дівчат і юнаків бачимо що дівчата більш толерантно ставляться до інших людей, вони начебто мають певний ресурс для розуміння і прийняття світогляду інших людей, тобто вони більш гнучкі щодо взаємодії з іншими. Опосередковано цей висновок підтверджує і значущий позитивний зв'язок між коефіцієнтом адаптації і залученістю до діяльності ($r=0,52$). В обох вибірках бачимо значимість спрямованості особистості на діяльність для успішної соціально-психологічної адаптації і негативний вплив на неї зосередженості на власному Я.

Цікавим вважаємо і той факт, що намагання уникнути проблем (ескапізм) не дає позитивної кореляції не лише процесу адаптації, а й не додає відчуття емоційного комфорту як дівчатам, так і юнакам, але позитивно корелює із спрямованістю на себе. Також стосунки домінування – підлеглості не дають позитивний зв'язок зі ступенем адаптації як для дівочої вибірки, так і чоловічої.

Якісний і кореляційний аналіз одержаних емпіричних даних показав різницю, яка існує щодо психологічних складових соціально-психологічної адаптації у дівчат і юнаків. Для виявлення значущих відмінностей в показниках нами був застосований t-критерій Стьюдента. Значущі відмінності були

**II Міжнародна науково-практична конференція
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

встановлені для показників емоційного комфорту і дискомфорту, ступеня внутрішнього контролю, прагнення домінувати, прийняття ризику.

Висновки. Враховуючи вищезазначене, можемо констатувати, що в ході нашого дослідження були виявлені численні взаємозв'язки між складовими складовими соціально-психологічної адаптації. Але найбільш значимі зв'язки існують саме між інтегральним показником соціально-психологічної адаптації й інтегральними показниками прийняття себе та інших, емоційним сприйняттям ситуації, здатністю її контролювати і як щодо внутрішніх, так і зовнішніх складових, бажанням особистості на постановку перед собою обґрунтованих завдань щодо самовдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Помиткіна Л. В. Підготовка майбутніх педагогів до прийняття стратегічних життєвих рішень як умова гармонізації їх культурно-освітнього простору / Л. В. Помиткіна // Гармонізація культурно-освітнього простору вищої школи: проблеми та перспективи: монографія / Авт. кол.; за заг. ред. В. В. Молодиченка. – Мелітополь – Седльце: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького; Вид-во Природничо-гуманітарного університету в м. Седльце, 2014. – С. 231-261.
2. Роджерс К. Клиентоцентрированная терапия / К. Роджерс ; пер. с англ. В. В. Лях, А. П. Хомик. – М. ; К. : Рефл-бук ; Ваклер, 1997. – 320 с.
3. Яковицька Л. С. Досвід вивчення психологічних складових процесу соціальної адаптації / Л. С. Яковицька // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. / За ред. Максименка С. Д. – К. : 2006, Т. VIII, вип. 5. – С. 424-430.
4. Яковицька Л. С. Гендерні особливості соціально-психологічної адаптації випускників вишів / Л. С. Яковицька // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». – 2016. – Випуск 6. – Т. 1 – С. 159-163.

**II Міжнародна науково-практична конференція
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

**II Міжнародна науково-практична конференція
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**
